

Valikõppeaine ainekava: OMA TEE

Maht kokku 9 nädalatundi: sh I kooliaste 2, II kooliaste 4 ja III kooliaste 3 nädalatundi

Valikõppeaine lühikirjeldus

Nooruse kooli arengukava strateegiline eesmärk on kujundada eetiline ja hooliv, elus toimetulev, õpihimuline, kehalt ja vaimult terve ning kodukanti väärtustav inimene. Sellest lähtuvalt on kooli valikõppeaine „Oma tee“ eesmärgiks toetada ennastjuhtiva õppija kujunemist, arendades loovust ja ettevõtlikkust ning koostöö- ja suhtlemisoskust.

Oma tee valikõppeaine läbib kõiki kooliastmeid alates 2. klassist kuni 9. klassini, keskendudes kõigis astmetes samadele teemadele – enda tundmaõppimine, eesmärkide seadmine, eneseväljendus ja sotsiaalsed oskused, tervis ja turvalisus, tehnoloogia arukas kasutamine, rahatarkus, ettevõtlikkus ja karjääriõpetus. Terviklik kooliastmeid ühendav ainekava võimaldab taotletavaid pädevusi sidustatult arendada, arvestada igas järgmises astmes varem omandatud pädevustega ning kujundada õpilastes valmisolekut tööjõuturule sisenemiseks ja elukestvaks õppeks.

Oma tee valikõppeaine eeldab õpetajate lennuülest ja astmeülest koostööd ning ühist planeerimist, kolmandas kooliastmes suurendab ja tugevdab oluliselt klassijuhataja rolli.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikõppeainega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) on teadlik oma huvidest, võimetest ja oskustest
- 2) oskab oma tegevust eesmärgistada, kavandada ja analüüsida
- 3) on arendanud suhtlemise, esinemise, koostöö ja loova mõtlemise oskusi
- 4) on kursis saarelise elukeskkonna ettevõtlus- ja tegevusvõimalustega
- 5) tunneb finants- ja meediakirjaoskuse põhitõdesid
- 6) väärtustab tervislikku eluviisi, teadvustab turvalisuse ja kestliku arengu olulisust

Lõiming, üldpädevuste kujundamine ja läbivad teemad

Valikõppeaine võimaldab lõimingut kõigi riiklikus õppekavas olevate ainetega, kujundades üldpädevusi ja käsitledes läbivaid teemasid õpetajate vahelises koostöös. Valikõppeaine seondub kooli arengukavas sätestatud fookusvaldkondadega – tehnoloogia, saarlus ja heaolu.

	I aste	II aste			III aste					
		esinemine, draama, etlemine, arutelu, sõnaosavus, suhtlemine	rahataarkus, ettevõtlikkus, karjääriõpetus	mina ja maailm, eneseanalüüs, vaimne ja füüsilise tervis, KEAT, suhted	eneseteadlikkus, loovtee õpirajad, karjääriõpetus	rahataarkus, ettevõtlikkus, ettevõtlikkus, õpilasfirmad	draamaõpetus	arvutlikäsitlus	väitlus	tehnoloogiaalane pädevus, tehnoloogia ja innovatsioon
OMA TEE teemamoodulid kooliastmeti	mina ja maailm, esinemine, draama, rahataarkus, karjääriõpetus									
läbivad teemad:										
1 elukestev õpe ja karjääri planeerimine	x		x	x	x	x				
2 keskkond ja jätkusuutlik areng	x			x	x					
3 kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	x	x	x			x				
4 kultuuriline identiteet	x	x			x		x		x	
5 teabekeskond	x		x	x	x	x				
6 tehnoloogia ja innovatsioon	x			x				x		x
7 tervis ja ohutus	x			x	x			x		x
8 väärtused ja kõlblus	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
9 saarlus	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
üldpädevused:										
1 kultuuri- ja väärtuspädevus	x	x		x	x		x		x	
2 sotsiaalne ja kodanikupädevus	x	x	x	x	x	x	x		x	
3 enesemääratlus-pädevus	x	x	x	x	x	x	x		x	
4 õpipädevus	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5 suhtluspädevus	x	x	x	x	x	x	x		x	
6 matemaatika-, loodus-teaduste, tehnoloogia-alane pädevus	x		x	x	x	x		x		x
7 ettevõtlikkuspädevus	x		x			x				
8 digipädevus	x		x	x	x	x		x		x
NK meridiaanid:										
1 tehnoloogia	x			x				x		x
2 saarlus	x	x	x	x	x	x	x		x	x
3 heaolu	x			x	x					

Hindamise põhimõtted

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa ja kooli õppekava sätetest. Õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust ning loovust ülesannete lahendamisel hinnatakse suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel. Kasutatakse kujundavat hindamist, antakse sõnalisi hinnanguid ja kokkuvõtvalt rakendatakse mitmeeristavat hindamist AR/MA (arvestatud või mittearvestatud). Õpilane on hindamises aktiivne osaline, tema selgitustel, põhjendustel ning eneseanalüüsil on oluline roll.

Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

1 nädalatund = 35 tundi õppeaastas

Aste	Klass / nädalatunnid	Korraldamise põhimõtted	Teemamoodulid
I	2. klass 1 t 3. klass 1 t	Lennupõhine üldõpetus klassiõpetajate koostöös; sissejuhatus II kooliastme teemamooduliteks.	1) mina ja maailm: enda tundmaõppimine, eesmärkide seadmine, õpioskused, tervis ja turvalisus, liiklusõpetus, tehnoloogia arukas kasutamine, suhtlemine 2) esinemine, draamaõpetus 3) rahatarkus, karjääriõpetus
II	4. klass 1 t 5. klass 1 t 6. klass 1 t	Klassiõpetajate lennupõhises koostöös igal õppeaastal kolm teemamoodulit, mis moodustavad kooliastme jooksul ühise terviku. Igas trimestris üks moodul: 10-12 t x 3 = 35 t / öa	1) rahatarkus, ettevõtlus, ettevõtlikkus, karjääriõpetus 2) esinemine, draamaõpetus, etlemine, arutelu, sõnaosavus, suhtlemine 3) mina ja maailm: enda tundmaõppimine, eesmärkide seadmine, eneseanalüüs, vaimne ja füüsiline tervis, esmaabi, KEAT, suhted ja suhtumised, tehnoloogia arukas kasutamine kestliku arengu eesmärgil, digiprügi, küberturvalisus
	4. klass 1 t	35 t / öa	avastusõpe, õpioskuste strateegiad, lõiming
III	7. klass 1 t 8. klass 1 t 9. klass 1 t	Lennupõhine ja III kooliastet ühendav klassijuhatajate ja aineõpetajate koostöö. Kokku kuus teemamoodulit (igal õppeaastal kolm), mis moodustavad kooliastme jooksul ühise terviku. Igas trimestris üks moodul: 10-12 t x 3 = 35 t / öa*	1) eneseteadlikkus, loovtee õpirajad, karjääriõpetus 2) rahatarkus, ettevõtlus, ettevõtlikkus, õpilasfirmad 3) draamaõpetus 4) arvutikäsitus 5) väitlus 6) tehnoloogia ja innovatsioon

* III kooliastme teemamoodulite jagunemine trimestrites:

teemamoodulid / trimestrid	7. klass			8. klass			9. klass		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
eneseteadlikkus, loovtee õpirajad, karjääriõpetus		X			X				X
rahatarkus, ettevõtlus, ettevõtlikkus, õpilasfirmad						X		X	
draamaõpetus	X								
arvutikäsitlus			X						
väitlus				X					
tehnoloogia ja innovatsioon							X		

Õppekeskkond

Valikõppeaine tundides kasutatakse mitmekesiseid aktiivõppe meetodeid ja praktilisi tegevusi: arutelud, meeskonnatöö, rollimängud, õppekäigud, ettevõtete ja asutuste külastused, kohtumised jm. Õppetegevus toimub nii kooli füüsilises õppekeskkonnas, e-õppe keskkonnades kui väljaspool kooli. Õppeülesanded arendavad õpilaste eneserefleksiooni oma huvide, väärtuste, tugevuste ja arenguvajaduste määratlemiseks. Õppetegevuse toetuseks kaasatakse koostöösse lapsevanemaid, erialaspetsialiste ja kooli koostööpartnereid asutusi.

Õppesisu ja õpiväljundid

I kooliaste

Valikõppeaine OMA TEE 2.-3. klassile

1. trimester 2. kl MINA JA MAAILM, 3. kl RAHATARKUS, KARJÄÄRIÕPETUS
2. trimester DRAAMA
3. trimester 2. kl RAHATARKUS, KARJÄÄRIÕPETUS, 3. kl MINA JA MAAILM

MINA JA MAAILM

Klass / tundide arv	Õpiväljundid	Teemad
2. klass 10-12 tundi	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none">• väärtustab ennast ja teisi, teab, et inimesed on erinevad;• väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;• väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid;• teab, milline on tervislik eluviis;• teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda;• teab, kuidas iseseisvalt õppida;• teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid;• plaanib oma aega ja igapäevaseid tegevusi;• oskab suhelda ning käituda teisi arvestades ja koostööd tehes;• teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid;• oskab koos õpetajaga seada õppimiseks eesmärgid (päev, nädal);• oskab vajadusel kasutada tehnoloogiat teemade kinnistamisel;• oskab turvaliselt internetti kasutada.	<ul style="list-style-type: none">• Mina ja suhted teistega• Konfliktid ja probleemilahendus• Mina liikluses (2 tundi)• Turvalisus (2 tundi)• Aja planeerimine, päevakava• Tervislik eluviis• Õpioskused, kuidas õppida <p>https://peaasi.ee/opime-oppima/</p> <ul style="list-style-type: none">• Eneseanalüüs• Kodumaa, saarlus

<p>3. klass 10-12 tundi</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad; • väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet; • väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid armastuse ning vastastikuse toetuse allikana; • teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist, ning väärtustab neid; • mõistab oma õigust keelduda ennastkahjustavast tegevusest ning teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda; • teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid; • kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest ning plaanib oma aega ja igapäevaseid tegevusi; • oskab suhelda ning käituda teisi arvestades ja koostööd tehes, sõnastab oma tundeid ning teab, et nende väljendamiseks on erinevaid viise; • teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid ning kirjeldab, mis on õiglane ja ebaõiglane käitumine; • oskab koos õpetajaga seada õppimiseks eesmärgi (päev, nädal); • oskab vajadusel kasutada tehnoloogiat teemade kinnistamisel; • oskab turvaliselt interneti kasutada. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mina ja suhted teistega • Konfliktid ja probleemilahendus • Mina liikluses, jalgratas (2 tundi) • Turvalisus (2 tundi) • Aja planeerimine, päevakava • Huvialad • Õpioskused, kuidas õppida • Eesmärkide seadmine ja eneseanalüüs • Kodumaa, saarlus
---------------------------------	---	--

Hindamine: arvestatud/mitte arvestatud

Arvestatud:

- 50% materjalist omandatud (töölehed, rühmatööd)

ESINEMINE, DRAAMA

Klass / tundide arv	Õpiväljundid	Teemad
2. klass 10-12 tundi	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none">• arendab loovust, fantaasiat ja reageerimisoskust erinevates situatsioonides; empaatiavõimet, probleemide lahendamise oskust, esinemisjulgust, suhtlemisoskust, suulise eneseväljenduse oskust;• oskab analüüsida;• on koostöövalmis;• tunneb huvi teatri vastu;• kasutab saadud oskusi suulises kõnes, klassi näidendi esitamisel, etlemisel.	<ul style="list-style-type: none">• Esinemise kultuur• Hingamisharjutused• Diktsiooniharjutused• Partneritunnetus• Lugemispalade dramatiseeringud• Etlemine (lõiming eesti keelega)• Viisakas suhtlus (arsti juures, poes jne, telefonivestlus)• Rollimängud• Teatripäeva Esimene vaatus ettevalmistamine
3. klass 10-12 tundi	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none">• arendab loovust, fantaasiat ja reageerimisoskust erinevates situatsioonides; empaatiavõimet, probleemide lahendamise oskust, esinemisjulgust, suhtlemisoskust, suulise eneseväljenduse oskust;• oskab oma tegevust analüüsida;• on koostöövalmis;• tunneb huvi teatri kui kunsti vastu;• kasutab saadud oskusi suulises kõnes, klassi näidendi esitamisel, etlemisel.	<ul style="list-style-type: none">• Esinemise kultuur• Hingamisharjutused• Diktsiooniharjutused. Harjutused hääle tugevuse reguleerimiseks.• Teksti esitamine läbi rolli- ja situatsiooniülesannete• Partneritunnetus• Omaloomingulised minilavastused• Etlemine• Viisakas suhtlus (arsti juures, poes jne, telefonivestlus).• Rollimängud.• Teatripäeva Esimene vaatus ettevalmistamine

Hindamine: arvestatud/mitte arvestatud

Arvestatud:

- osalemine klassi näidendis

RAHATARKUS, KARJÄÄRIÕPETUS

Klass / tundide arv	Õpiväljundid	Teemad
2. klass 10-12 tundi	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> oskab teha koostööd ja arvestab teiste erineva arvamusega; seostab omandatud teadmisi varasemalt õpituga; väärtustab enda ja oma kaaslaste loomingut, kujundab oma ilumeelt; seostab omandatud teadmisi varasemalt õpituga; oskab teha koostööd ja arvestab teiste erineva arvamusega; analüüsib enda tugevamaid ja nõrgemaid külgi. 	<ul style="list-style-type: none"> Mis on rahatarkus? Unistamine Raha kui maksevahend Raha enne ja nüüd Rikkus minu sees Rikkus minu ümber Õppekäik Päästeametisse <p>-----</p> <p>Õppematerjal: L. Saaremäe-Soidla "Mina õpetan rahamängu" (tunnid 1-6), "Mina õpin rahamängu"; R. Tuttelberg "Tom õpib rahamängu"</p>
3. klass 10-12 tundi	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> oskab teha koostööd ja arvestab teiste erineva arvamusega; oskab kasutada infootsingut internetis ja sealt leida usaldusväärse info; õpib märkama probleeme ja neile lahendusi otsima; arendab reklaami luues loovust; arendab reklaami filmides oskust kaamerat kasutada. 	<ul style="list-style-type: none"> Meie vanemate töökohad (lühiaurimus) Säästmine, heategevus, kulutamine, sularaha, arvelduskonto Rahakassa, rahatasku Heateopäevik Probleemid ja lahendused Rahatäring Mida tahan? Mida vajan? Reklaam Milline poodleja olen? Õpin mõistlikult kulutama <p>-----</p> <p>1) L. Saaremäe-Soidla "Mina õpetan rahamängu" (tunnid 7-15), "Mina õpin rahamängu" (tunnid 7-15)</p>

Hindamine: arvestatud/mitte arvestatud

Arvestatud:

- 50% materjalist omandatud (töölehed, rühmatööd)

II kooliaste

Valikõppeaine OMA TEE 4.-6. klassile

4. kl – 35 tundi (3 moodulit)

5. kl – 35 tundi (3 moodulit)

6. kl – 35 tundi (3 moodulit)

Igas trimestris uus moodul. Moodulit annab kõigis paralleelklassides üks ja sama õpetaja. Need moodulid moodustavad 4.-6. kl jaoks ühtse terviku.

I moodul: rahatarkus, ettevõtlus, ettevõtlikkus, karjääriõpetus

Klass / tundide arv	Õpiväljundid	Teemad
4. klass 10-12tundi (järg 3. kl õpitule)	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none">• teab, et unistamine näitab rahale teed ja on elus väga tähtis;• mõistab, et amet tuleks valida meeldimise, mitte palga suuruse järgi;• saab aru, et raha on maksevahend, kuid raha eest ei saa kõike osta;• tunneb kolme rahakassa süsteemi põhimõtteid (kulutamine, säästmine, annetamine), mõistab läbimõeldud kulutamise, säästmise ja annetamise vajalikkust elus;• oskab koostada lihtsat eelarvet ja mõistab selle järjepideva pidamise tähtsust;• on veendunud, et tema ise, tervis, sõbrad ja pereliikmed on olulisemad kui raha;• saab aru, mis on laenamine ja intress;• teab, mis on tulu, kulu, kasum, müügihind;• saab aru, mis on investeerimine ja et lisaks raha kasvama panemisele saab investeerida ka teadmistesse, tervisesse.	<ul style="list-style-type: none">• Soovid, vajadused, võimalused. Mõistlik kulutamine. (1 tund)• Eelarve ehk rahaplaan. Tulud. Kulud. Unistamine, eesmärkide seadmine. Rahapäevik. (2 tundi)• Laenamine ja intress. Laenu võtmine ja andmine. Garantii. (2 tundi)• Ametid. Ettevõtlikkus (2 tundi). Õppekäigud linna ettevõtetesse, vallavalitsusse; lapsevanemad klassijuhatajatundides oma ameteid tutvustamas.• Raha saab kasvama panna. Investeerimine. Maksud. (2 tundi)• Ettevõtlikkus. Tulu, kulu, müügihind, kasum. 20 sammu ettevõtlikult eesmärgist teostuseni. Klassi laat – ettevalmistus, reklaam, laadaks valmistumine. Laadapäevik. (2 tundi) <p>-----</p> <p>Õppematerjal: L. Saaremäe-Soidla "Mina õpetan rahamängu" (tunnid 15-26), "Mina õpin rahamängu"; R. Tuttelberg "Tom õpib rahamängu"</p>

<p>5. klass 10-12 tundi</p>	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab kolme põhilist ettevõtte vormi; • selgitab ettevõtja rolli ja vastutust; • selgitab tootlikkust ja seda mõjutavaid tegureid; • mõistab reklaami tähtsust; • arendab enda ettevõtlikkust mini-minifirmas tegutsemise kaudu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Majandus ja ettevõtlus. Isiklik majandamine, soovid ja vajadused. Majapidamised ja ettevõtted. Ressursid ja kaubad, teenused. Raha ja kapital. Majandusringlus • Töö roll ja elukutsed. Tööks vajalikud oskused, teadmised. Ettevõtja roll, vajalikud teadmised, oskused. Elu ja töökaar. Karjäär. • Ettevõtlikkus ja ettevõtlus. Äriidee. Ettevõtte vormid: FIE, osaühing, aktsiaselts. Juhtimine ja meeskonnatöö. • Ettevõtluse alustalad: eraomand, turg, konkurents ja ettevõtlikkus. • Ideest toote ja teenuseni. Ettevõtja põhiküsimused: Mida? Kuidas? Kellele? Tootmine ja tootmiskulud, omahind. Säästlik tootmine. • Kaup, teenus. Müümine ja ostmine. Müügihind. Tarbija käitumine. Reklaami tähtsus ettevõtjale ja tarbijale. Säästlik tarbimine. • Ettevõtte rahaasjad. Tulud, kulud, kasum, kahjum. Raamatupidamine. Ettevõtja vastutus. • Konkurents, selle roll ettevõtjale ja tarbijale. Kodukoha ettevõtlus ja ettevõtted. • Rahatarkus. Taskuraha. Isiklik eelarve. Hoiustamine ja laenamine. Õpilaste töötamine ja seadusandlus. Maksud ja riigi roll majanduses. <p>-----</p> <p>1) Junior Achievementi ettevõtlusõpetuse programm „Miniminifirma“ ainekava (5.klassile) http://ja.ee/component/attachments/attachments.html?task=attachment&id=1469</p> <p>2) https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/31866-Ettevotlust-ja-rahatarkest-arendavad-toolehed-II-kooliastmele</p> <p>3) https://vista.vivita.ee/#videosari</p>
---------------------------------	--	--

6. klass 10-12 tundi	Õpilane <ul style="list-style-type: none"> • teab, kes on ettevõtja, kuidas ettevõttes tegutseb; • saab aru, mis on ettevõtlusidee ja oskab seda tavamõttest eristada, mõistab, milline on ettevõtlusvõimalus; • saab aru, mis on visioon ettevõtluses; • saab aru, et visioon annab suuna tegevusplaanile, mõistab, et erinevad ideed kannavad erinevaid väärtusi; • oskab hinnata käitumise mõju tema enda ja teiste eesmärkide saavutamisele; • oskab oma ideid selgelt teistele edastada, teisi veenda ja tegevustesse kaasata, suudab töötada meeskonnas; • mõistab, et oma oskusi ja teadmisi arendades kasvab väärtus, mida on võimalik teistega jagada; • oskab koostada eelarvet; • teab, et ideede elluviimiseks saab kasutada erinevaid rahastamise allikaid; • teab, mida mõeldakse riski mõiste all ja oskab riski ära tunda; mõistab, et riske saab maandada ja ennetada ning et ohtlikus olukorras on võimalik varuplaaniga edasi minna; • suudab määratleda oma tegevuse eesmärged, koostada vaheeesmärkidega tegevuskava; • saab aru oma tegevuse tulemustest, oskab anda hinnangut ja kajastada meeskonna saavutusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ettevõtte. Ettevõtja. Ettevõtlusidee (2 tundi) • Idee kujunemine, ettevõtlusvisioon (1 tund) • Idee arendamine (1 tund) • Mina ja meeskond. Eesmärk. Koostöö (1 tund) • Suudan, oskan, teen. Sisemine ja väline motivatsioon (1 tund) • Majanduslik mõtteviis. Rahatarkus ja rohetarkus (1 tund) • Teen ära! Risk. Initsiatiiv. Projekt. Heategevus. Sponsorlus (1 tund) • Planeerimine ja juhtimine, eesmärkide seadmine, vaheeesmärkidega tegevuskava ja selle elluviimine (1 tund) • Kokkuvõtte õpitust. Tagasisidestamine (1 tund) <p>-----</p> <p>Õppematerjal: Ettevõtluse tunnikonspektid ja õpilase töölehed 2022</p> <p>Koostanud k. Hiimäe-Metsar, K. Uibu, M. Raudsaar</p> <p>Pilootprojekti materjalid kursuse “Kuidas toetada õpilase ettevõtluspädevuse kujunemist I ja II kooliastmes”</p>
-------------------------	--	---

II moodul: esinemine, draamaõpetus, etlemine, arutelu, sõnaosavus, suhtlemine

Klass / tundide arv	Õpiväljundid	Teemad
4. klass 10-12 tundi	Õpilane <ul style="list-style-type: none"> • arendab loovust, fantaasiat ja reageerimisoskust erinevates situatsioonides; empaatiavõimet, probleemide lahendamise oskust, esinemisjulgust, suhtlemisoskust, suulise eneseväljenduse oskust; 	<ul style="list-style-type: none"> • Esinemise kultuur • Hingamisharjutused. • Diktsiooniharjutused. Harjutused hääle tugevuse reguleerimiseks. • Teksti esitamine läbi rolli-ja situatsiooniülesannete

	<ul style="list-style-type: none"> • oskab oma tegevust analüüsida; • on koostöövalmis; • tunneb huvi teatri kui kunstiliigi vastu; • kasutab saadud oskusi suulises kõnes, klassi näidendi esitamisel, etlemisel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Partneritunnetus. • Omaloomingulised minilavastused • Etlemine (lõiming eesti keelega) • Viisakas suhtlus (arsti juures, poes jne, telefonivestlus). Rollimängud
5. klass 10-12 tundi	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • arendab loovust, fantaasiat ja reageerimisoskust erinevates situatsioonides; empaatiavõimet, probleemide lahendamise oskust, esinemisjulgust, suhtlemisoskust, suulise eneseväljenduse oskust; • oskab oma tegevust analüüsida; • on koostöövalmis; • tunneb huvi teatri kui kunstiliigi vastu; • kasutab saadud oskusi suulises kõnes, klassi näidendi esitamisel, etlemisel, slaidiesitluse tegemisel, kõne pidamisel, ettekande tegemisel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Esinemise kultuur • Hingamisharjutused • Diktsiooniharjutused. Harjutused hääle tugevuse reguleerimiseks. • Teksti esitamine läbi rolli-ja situatsiooniülesannete • Partneritunnetus • Omaloomingulised minilavastused • Slaidiesitluste esitamine (lõiming teiste ainetega) • Võõrkeelse kõne pidamine (koolimaja tutvustamine, lõiming inglise keelega) • Ettekannete tegemine publikule (esinemine) • Etlemine (lõiming kirjandusega) • Viisakas suhtlus (arsti juures, poes jne, telefonivestlus). Rollimängud
6. klass 10-12 tundi	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • arendab loovust, fantaasiat ja reageerimisoskust erinevates situatsioonides; empaatiavõimet, probleemide lahendamise oskust, esinemisjulgust, suhtlemisoskust, suulise eneseväljenduse oskust; • oskab oma tegevust analüüsida; • oskab oma arvamust põhjendada; • on koostöövalmis; • tunneb huvi teatri kui kunstiliigi vastu; • kasutab saadud oskusi suulises kõnes, klassi näidendi esitamisel, etlemisel, ettekande tegemisel, kõne pidamisel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Esinemise kultuur • Rollimängud • Kõne koostamine (lõiming eesti keele ja ühiskonnaõpetusega), kõne esitamine • Oma arvamuse avaldamine, viisakas põhjendamine. Diskussioonivõrk • Etlemine (lõiming kirjandusega) • Slaidiesitlused + esinemine (lõiming teiste ainetega) • Võõrkeelse kõne pidamine (koolimaja tutvustamine, lõiming inglise keelega) • Ettekannete tegemine publikule (esinemine)

III moodul: nn Mina ja maailm (enda tundmaõppimine, eesmärkide seadmine, eneseanalüüs; vaimne ja füüsiline tervis, esmaabi, KEAT, suhted ja suhtumised ...)

Erinevaid enesejuhtimise töölehti leiab ka: <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/31866-Ettevotlust-ja-rahatarkest-arendavad-toolehed-II-kooliastmele>
 Tehnoloogiamaailm – sinimajandus (tehnoloogia arukas kasutamine kestliku arengu eesmärgil, digiprügi, küberturvalisus).
 (<https://www.terveilm.ee/leht/teabekeskuse-teemad/kestliku-arengu-eesmargid/>, <https://maailmakool.ee/kae/>)

Klass / tundide arv	Õpiväljundid	Teemad
4. klass 10-12 tundi	<p>Õpilane</p> <p>Tervis</p> <ul style="list-style-type: none"> planeerib oma päevakava ja teab tegureid, mis soodustavad või takistavad õppimist; väärtustab tervislikku eluviisi; kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine. <p>Suhtlemine</p> <ul style="list-style-type: none"> Mõistab ja sõnastab oma emotsioone ning leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks; väärtustab igaühe individuaalsust, sõprust ja koostööd; selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust; teab, et õigustega kaasnevad kohustused. <p>KEAT</p> <ul style="list-style-type: none"> Käitub turvaliselt arvestades keskkonnast tulenevate ohtudega; eristab ohtlikku käitumist ohutust käitumisest; teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi; väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist. <p>KEA</p> <ul style="list-style-type: none"> Teab ja mõistab kestliku arengu eesmäärke: <ul style="list-style-type: none"> Puhas vesi, ookeanid ja mereressursid <p>Turvaline internetikasutus, digiprügi, turvalisus</p> <ul style="list-style-type: none"> Vt digipädevuste arengumudel II ka 	<ul style="list-style-type: none"> Päevakava Tervislik eluviis Tervislik toitumine Emotsioonid Individaalsed eripärad Õigused ja kohustused Turvaline käitumine Kestliku arengu eesmärgid Puhas vesi Digiteadlikkus

<p>5. klass 10-12 tundi</p>	<p>Õpilane</p> <p>Tervis</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt; • väärtustab tervislikku eluviisi ja teeb sellest lähtuvalt tervislikke valikuid; • planeerib oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest. <p>Suhtlemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • analüüsib enda iseloomujooni ja -omadusi, käitumist ja tegevusi, väärtustades endas positiivset; • mõistab enesehinnangut mõjutavaid tegureid ja enesehinnangu kujunemist; • Mõistab ja sõnastab oma emotsioone ning kasutab seda teadmist probleemide lahendamisel; • kasutab tõhusaid sotsiaalseid oskusi. <p>KEAT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Käitub turvaliselt arvestades keskkonnast tulenevate ohtudega; • Jälgib ja analüüsib enda ning kaaslaste käitumist ohutuse seisukohast, eristab ohtlikku käitumist ohutust käitumisest. <p>Esmaabi</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid ning oskab abi kutsuda; • teab ja kasutab elementaarseid esmaabivõtteid; • väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist. <p>KAE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teab ja mõistab kestliku arengu eesmärgid: <ul style="list-style-type: none"> ○ Säätav tootmine ja tarbimine <p>Turvaline internetikasutus, digiprügi, turvalisus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vt digipädevuste arengumudel II ka 	<ul style="list-style-type: none"> • Tervislik eluviis ja valikud • Tervislik toitumine • Iseloomuomadused • Enesehinnang • Sotsiaalsed oskused • Turvaline käitumine, eneseabi, vaimne tervis • Esmaabi • Kestliku arengu eesmärgid • Säätav tootmine ja tarbimine • Digiteadlikkus
---------------------------------	---	--

<p>6. klass 10-12 tundi</p>	<p>Õpilane: Suhtlemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • analüüsib enda iseloomujooni ja -omadusi, käitumist ja tegevusi, väärtustades endas positiivset; • mõistab enesehinnangut mõjutavaid tegureid ja enesehinnangu kujunemist; • teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste (emotsioonidega toimetulek, enesetunnetus, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus) vajalikkust; • kasutab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus; • teab ja kirjeldab probleemide erinevaid lahendusviise ja oskab neid erinevates situatsioonides kasutada. <p>KEAT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jälgib ja analüüsib enda ning kaaslaste käitumist ohutuse seisukohast, eristab ohtlikku käitumist ohutust käitumisest; • Käitub turvaliselt arvestades keskkonnast tulenevate ohtudega, vajadusel sekkub teiste ohutuse tagamiseks. <p>Esmaabi</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid ning oskab abi kutsuda; • teab ja kasutab elementaarseid esmaabivõtteid; • väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist. <p>KAE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teab ja mõistab kestliku arengu eesmärgid: <ul style="list-style-type: none"> ○ Taastuv energia ○ Looduskaitse ja ökosüsteemid <p>Turvaline internetikasutus, digiprügi, turvalisus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vt digipädevuste arengumudel II ka • mõistab meedia kaudu suhtlemisel ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest. 	<ul style="list-style-type: none"> • Eneseanalüüs • Suhtlemine • Tervislikkus • Esmaabi • Turvalisus • Sotsiaalsed oskused • Kestliku arengu eesmärgid • Taastuv energia • Looduskaitse ja ökosüsteemid • Digiteadlikkus
---------------------------------	--	--

4. klass – 35 tundi (üks õpetaja läbi õppeaasta)

	Õpiväljundid	Teemad
Avastusõpe	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • õpib uurima-mõtlemiseostama-avastama ning järeldusi tegema; • oskab looduses märgata muutusi; • oskab kasutada arvutit info otsimiseks (sh referaadi koostamiseks), õppemängudeks; • muutub õppimises iseseisvamaks. 	<ul style="list-style-type: none"> • Looduses vaatlemine, võrdlemine, hüpoteeside püstitamine; • Arendavad mängud arvutiga (www.miksike.ee, www.koolielu.ee, www.klop.ee jm); • Internetist info otsimine ja selle kasutamine – päikese tõus ja loojang; ettekanne loodusõnnetusest, loodusnähtustest vmt; • Referaadi koostamine • Katsete tegemine – nt päike tekitab varje; planeetide liikumine; üherakulised elusolendid veetilgas; toiduainete maitsmine. Inimene – pulsi mõõtmine; naha tundlikkus; taatele alluvate lihaste liigutamine; • Herbaariumi koostamine (taimede tundmaõppimine) • Mudelite valmistamine - kirjeldab praktilise töö tulemusena loodud mudeli põhjal Päikese ning planeetide suhtelisi suursi ja omavahelisi kaugusi; mudeldab Kuu tiirlemist ümber Maa; mudeldab Maa tiirlemist ümber Päikese; mudeldab Maa pöörlemist ning põhjendab gloobuse ja valgusti (taskulambi) abil öö ja päeva vaheldumist Maal. • Internetipõhiste kaartide kasutamine
Õpioskuste strateegiad	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb ennast, suudab oma õppimist juhtida: seada eesmärgid, õppimist kavandada, jälgida õppimisprotsessi, kontrollida ja hinnata oma õpitulemusi ning oma tegevust korrigeerida; • teab ja kasutab teadlikult õpistrateegiaid (need on õpitud tegevuskavad, mida kasutatakse teadmiste, oskuste omandamiseks, töötlemiseks, kasutamiseks, oma õppimise juhtimiseks, aga ka kontrollimiseks). 	<ul style="list-style-type: none"> • Ettevalmistus ja eesmärkide seadmine. SMART-mudel. Ajakavade koostamine ja haldamine. Isikliku arengu planeerimine, vastutuse võtmine. Aktiivõpe. • Informatsioon ja sellega töötamine. • Õpistiilide tundmaõppimine (visuaalne, loogiline, verbaalne, auditivne, kinesteetiline; sotsiaalne, eraklik). • Koostöö, õpipartnerid, meeskonnatöö. • Märkmete tegemine. Mõtte- ja mõistekaardid. Visualiseerimine. • Aktiivse kuulamise oskus. Keskendumine. • Kriitilise mõtlemise arendamine. Küsimuste esitamine, küsimustele vastamine. • Esinemisoscuse arendamine (valmistu, planeeri, praktiseeri). • Arvutite kasutamine. Veebipõhine õpe. Podcastid. Veebipäevikud. Plagiaat. Virtuaalsed õpikeskkonnad. Internetiturvalisus. Veebikursused. • Kordamine ja harjutamine. Kordamistehnikad. Seoste loomine. Kordamiskaardid. • Lugemisvõtted (prognoosimine, ülevaate saamine, läbilehitsemise, skaneerimine, valikuline lugemine)

		<p>-----</p> <p>“Õpime üheskoos õppima. Visuaalne teejuht õpioskuste juurde” (C. Vorderman)</p> <p>-----</p> <p>* Mälunipid https://peaasi.ee/malunipid/</p> <p>* Õpime õppima https://peaasi.ee/opime-oppima/</p> <p>-----</p> <p>http://kool.kng.edu.ee/kooli_failid/Materjalid_opetajatele/L6imingukogumik/oppima_oppimine.pdf</p>
Lõiming	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • osaleb lõiminguprojektides; • loob seoseid varem õpitu ja uue teadmise vahel; • oskab teadmisi praktikas rakendada. 	<ul style="list-style-type: none"> • Klassisisesed erinevaid aineid lõimivad lühiprojektid • Lennuülesed lõiminguprojektid • Pärandivaderid • Heategevus (Kogukonnapraktika) <p>-----</p> <p>https://www.hm.ee/sites/default/files/l6imingukogumik.pdf</p>

III kooliaste

Valikõppeaine OMA TEE 7.-9. klass

I moodul: eneseteadlikkus, karjääriõpetus

Klass / tundide arv	Õpiväljundid	Teemad
7. klass 10-12 tundi	Enesetundmine ja selle tähtsus karjääriplaneerimisel. Seosed isiksuseomaduste ja karjäärivalikute vahel. Õpilane <ul style="list-style-type: none">• arendab oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi;• arendab soovi ja oskust endale eesmärgi seada ja nendeni jõudmiseks süsteemselt tegutseda;• analüüsib enda isiksust ja kasutab eneseanalüüsi tulemusi elutee planeerimisel ja karjäärivalikute tegemisel;• on motiveeritud õppima, tunneb ja kasutab erinevaid õpistrateegiaid, kasutab neid igapäevases elus;• oskab analüüsida ennast kui tulevast töötajat;• oskab näha oma erinevate elurollide seost karjäärivalikutega, sh põlvkondade erisusi;• tutvub erinevate ametite/elukutsetega, õppides tundma haridus- ja koolitusvõimalusi, töösuhteid reguleerivaid õigusakte ning kohalikku majanduskeskkonda.	<ul style="list-style-type: none">• Arengule suunatud mõtteviis. Mõttemustrite muutmine.• Isiksuseomadused: temperament ja iseloom.• Isiksuseomadused: väärtused, vajadused, motivatsioon, hoiak, emotsioonid.• Isiksuseomadused: võimed, intelligentsus, huvid, üldised ehk ülekantavad kompetentsid ja kutsespetsiifilised kompetentsid.• Minapilt ja enesehinnang, identiteet, refleksioon. Erisustega arvestamise oskused igapäevases suhtlemises.• Eesmärgi seadmine ning võimaluste analüüs eesmärgini jõudmiseks (võimalused, takistused, edasiviivad tegurid jne).• Õpilased hindavad oma võimeid, soove, oskusi ja ettevõtlikkust osalemiseks tööturul, kasutades mitmesuguseid küsimustikke ja materjale.
8. klass 10-12 tundi	Võimalused töömaailmas. Töövarjutamine. Õpilane <ul style="list-style-type: none">• on teadlik töölepingu vajalikkusest ja teab lepingu puudumisest või ebatäpsusest tulenevaid ohte;• kirjeldab ühe ameti esindaja tööpäeva ning nimetab selle ameti plussid ja miinused;	<ul style="list-style-type: none">• Ettevõtete külastamine ja selle käigus monitooringulehe, vm töölehe täitmine. Vestlus, arutelu töölepingu teemal.• Töövarjupäev: õpilane jälgib mõnda töötajat poole tööpäeva jooksul. Aruande koostamine. Tagasisidelehe täitmine.• Töökohataotluse ja elulookirjelduse vormistamine arvutis.

	<ul style="list-style-type: none"> • analüüsib iseenda tugevaid ja nõrku külgi vastavalt soovitud ametile ja tööturu võimalustele, lähtudes ettevõtluskeskkonnast (sh võimalused saarel – saarlus); • oskab kasutada digivahendeid tööturul toimuva kohta teabe otsimiseks internetis asuvatest teabeallikatest; • oskab väljendada oma seniseid ja leida oma tulevasi potentsiaalseid tugevusi ning näha digitaalsete keskkondade võimalikku seotust isikliku karjääri tegemisega; • teab kuidas kujundada ja hoida oma positiivset profiili digimaailmas ning suhtluskeskkondades; • oskab hoida nii enda, kui ka teiste isikuandmeid; • koostab ja vormistab töökohataotluse, elulookirjelduse ja /või motivatsioonikirja. 	<ul style="list-style-type: none"> • Motivatsioonikirja kirjutamine. • Eesti tööturu olukorra ja töötamise tuleviktrendidega tutvumine Kutsekoja OSKA uuringute põhjal. • Alaealiste töötamise piirangud ning töötaja ja tööandja õigused ja kohustused.
<p>9. klass</p> <p>10-12 tundi</p>	<p>Karjääriinfo tundmine ning selle tähtsus karjääriplaneerimisel.</p> <p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb tööturu suundumusi, erinevaid töövaldkondi ning on teadlik võimalustest ja nõuetest tööturul; • teab karjääri võimalusi majandustegevusvaldkondades; - mõistab hariduse ja tööturu vahelisi seoseid ning vajadust pidevaks enesearendamiseks; • oskab leida infot tööturu, erialade ja õppimisvõimaluste kohta ning kasutab seda oma haridustee planeerimisel. • mõistab karjääriplaneerimist kui terviklikku, järjepidevat ja elukestvat protsessi; • suudab iseseisvalt otsustada ja analüüsida otsuseid mõjutavaid tegureid; • kasutab vajaduse korral karjääripetsialistide abi (karjääri nõustamist, tuge karjääriinfo hankimisel ja analüüsil); • koostab juhendamisel karjääri plaani lähtudes iseenda soovidest, eeldustest ja oskustest; 	<ul style="list-style-type: none"> • Muutuv tööturg: tööturu olukord, trendid, arengusuunad, prognoosid, tööandjate ootused, ettevõtluse vormid, töösuhteid reguleerivad õigusaktid. • Muutuv tööjõuturg: tööjõuturu nõudlus ja pakkumine, konkurents, elukestev õpe, töömotivatsioon, võrdne kohtlemine tööjõuturul. Majandustegevusalad, amet ja ametite rühmad, kutse ja kutseoskused, kutsestandardid, kutse-eelistused. • Haridustee: erialad, haridussüsteem, formaalne ja mitteformaalne haridus, hariduse ja tööturu vahelised seosed. • Karjääriplaneerimine kui elukestev protsess: otsustamine ja seda mõjutavad tegurid, otsustamisraskused, karjääriinfo allikad, infootsimine, alternatiivid, sundvalikud, muutustega toimetulek, karjääriteenused.

	<ul style="list-style-type: none"> võtab vastutuse oma karjääri planeerimisel. 	<ul style="list-style-type: none"> Isikliku karjääriplaani koostamine: elukestev õpe, edu, elurollid, elulaad, karjäär, õpimotivatsioon, omavastutus, kandideerimisdokumendid, karjääriplaneerimine, karjääriplaani koostamine.
--	---	--

Õppetegevus ja metoodilised soovitused

- Töömaailmaga tutvumine on soovitatav siduda näiteks vanemate tööga või kohaliku ettevõtte külastusega sealsete ametite ja tööülesannete analüüsi kaudu. Õpilased võivad koostada ettevõtte reklaami või töökuulutuse mõne sealse ametikoha jaoks.
- Ametite ja elukutsete kirjeldamisel on soovitatav rakendada rühmatööd ja suunata õpilasi arutlema loovuse ja innovaatilise mõtlemise tähtsuse üle, samuti tööjõu oskuste ja teadmiste vajalikkuse üle uute tehnoloogiate ja seadmete kasutamiseks, aga ka pöörama tähelepanu hariduse ja oskuste seostele tootlikkuse, toodangu kvaliteedi ja töötasuga. Soovitatav on tutvustada Eesti tööturu olukorda ja töötamise tulevikutrende Kutsekoja OSKA uuringute põhjal. Rühmatöö kaudu väärtustada tulevikuametites vajalikku meeskonnatööd, suunata õpilasi koostööle ja arvestama kaaslaste arvamustega, võtma liidri rolli ja vastutust ülesannete täitmisel rühmas. Selleks võib algatada klassis või koolis projekti, kus meeskond tegutseb ühiselt alates ideest kuni elluviimiseni, jaotab rollid ja ülesanded, sh otsib rahastusvõimalused.
- Töö taotlemise teema käsitlemisel pöörata tähelepanu alaealiste töötamise piirangutele ning töötaja ja tööandja õigustele ja kohustustele. Töökohataotluse koostamisel võib pöörata tähelepanu ka motivatsiooni ja töösoovi põhjendamisele.
- Võimalusel kaasata töömaailma teemade käsitlemiseks karjääripetsialist või töötukassa esindaja, kutsuda tundi mõni ettevõtja.
- JA Eesti minifirma programmi rakendamisel saab jagada õpilastele vajalikud rollid ja vastutuse äriidee teostamiseks minifirmas.
- Foorumteatri meetod tööandja ja töövõtja kokkulepete teemal (näiteks suvel töötamise kohta).
- CV Keskuse või Europassi rakenduse kasutamine CV koostamiseks.

Lõimingu võimalused

Eesti keel ja kirjandus: õigusakti ja töökuulutuse funktsionaalne lugemine; arutlusoskuse kujundamine; töökohataotluse ja lühieluloo (CV) vormistamine.

Inimeseõpetus: oma võimete ja meeskonnatöö oskuste analüüs, enesehinnangu kujundamine, isikliku karjääriplaani koostamine.

Informaatika: karjääriplaani vormistamine arvutis, andmete otsimine internetiallikatest.

Füüsika: tehnoloogiateadmiste olulisus erinevates ametites.

Tehnoloogiaõpetus: uute tehnoloogiatega tutvumine, teadmiste ja oskuste kasutamine tööprotsessis, õppetegevuste seostamine elukutsetega.

II moodul: rahatarkus, ettevõtlus, ettevõtlikkus, õpilasfirmad

Klass / tundide arv	Õpiväljundid	Teemad
8. klass 10-12 tundi	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • arendab oma algatusvõimet ja soovi ise probleeme lahendada; • omandab teadmised äritegevuse planeerimisest ja tööjaotusest; • oskab planeerida eelarvet nii ettevõttes kui ka edaspidi kodumajapidamises; • õpilane oskab püstitada tootmise ja müügi eesmärgid, tunneb turunduse mõistet ja rolli ettevõtte tegevuses ning oskab hinnata ja võrrelda turustruktuure ja strateegiaid, teha reklaami ja müüa tooteid; • arendab suhtlemis- ja analüüsioskust; • mõistab ettevõtlust kui karjäärivalikut ja oma võimalusi ettevõtjana tegutsemiseks; • arendab loovust ja süsteemset mõtlemist; oskab püstitada eesmärgid, võtta vastutust ideede elluviimisel ning rakendada meeskonnatöö võtteid. 	<ul style="list-style-type: none"> • Idee otsing ja meeskonna loomine (ideede pörgatamine, kastist välja mõtlemine, meeskonna leidmine, meeskonnaliikmete rollid) • Turu-uuringud (kes on sihtrühm, millised on konkurendid, toote/teenuse vajadus jne) • Idee teostatavuse analüüs (toote/teenuse valmistamise protsess, kust leida tooraine ja vahendid, omahinna arvutamine) • Turundus ja müük (kus reklaamida ja müüa toodet, kuidas jõuab info õigete inimesteni) • Lõppanalüüs ja tuleviku planeerimine (kas idee on teostatav, mida saaks parendada, mis on takistused, kas on plaan ideega edasi tegeleda)
9. klass 10-12 tundi	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostab isikliku, perekonna või ettevõtte eelarve valitud perioodiks; • analüüsib ette antud olukorra kirjelduse põhjal eesmärgipärast rahakasutust; • võrdleb erinevaid võimalusi konkreetse eseme soetamiseks (sülearvuti / telefoni); • pakub välja lahendusi keskkonnasäästlikuks tarbimiseks heaoluühiskonnas; • teab varaklasside liike, nende plusse ja miinuseid investeerimise seisukohast; 	<ul style="list-style-type: none"> • Isiklike tulude ja kulude jälgimine nädala / kuu jooksul, selle põhjal eelarve koostamine ja järgimine. • Tulu maksustamise põhimõtete ja määradega tutvumine maksu- ja tolliameti veebilehel, palgakalkulaatori abil palga analüüsimine (neto- ja brutopalk, palgafond, tööjõumaksud). • Erinevate finantslahenduste võrdlemine konkreetse toote (näiteks sülearvuti) ostuks (sh ise raha kogumine, kiirraen, järelmaks, väikelaen, laen vanematelt).

	<ul style="list-style-type: none"> • teab investeerimise tähendust, mida see endaga kaasa toob; • teeb esimesed sammud investeerimisega alustamiseks, demokonto loomine aktsiatega, valuutaga jne kauplemiseks. 	<ul style="list-style-type: none"> • Hinnavõrdlus sarnaste igapäevaste kaupade kohta kahes kaupluses või e-poes ning tarbijat mõjutavate müügivõtete tuvastamine poodides. • Rahalise eesmärgi planeerimine: võimalused säästmiseks ja lisatulu teenimiseks, eesmärgi täitumine, seda takistavad ja toetavad tegurid. • Intressimäär ja intress, lihtintressi arvutus praktikas, liitintressi mõiste ja mõju selgitamine. • Varaklassid, varaklassi valik vastavalt soovile ja ootustele. • Investeerimise olemus ja vajalikkus (miks, kuidas, kuhu).
--	---	--

Õppetegevus ja metoodilised soovitused

- Tulude ja kulude käsitlemist on soovitatav esmalt seostada majandusringlusega, tuues välja töö ja tasu seosed üksikisikute, majapidamiste ja ettevõtete vahel ning valitsuse rolli maksude kehtestamisel ja maksutulude ümberjaotamisel.
- Bruto- ja netopalgade ning tööjõumaksude käsitlemisel tuua välja, milliseid makse ja makseid tasuvad töötaja ja tööandja ning miks need on valitsuse poolt kehtestatud. Soovitatav on selgitada tulumaksu, sotsiaalmaksu, töötuskindlustusmaksu, pensionikindlustusmaksu.
- Praktilist tulude ja kulude arvestamise ja eelarve koostamise ülesannet on soovitatav alustada soovide ja vajaduste selgitamisest, pöörata lisaks isiklikule eelarvele tähelepanu ka sissetulekute säästlikule kasutamisele ja eelarve järgimise vajadusele peres pikemaajaliste eesmärkide saavutamiseks.
- Säästmise, hoiustamise, laenamise ja investeerimise mõistete selgitamisel on soovitatav õpilastel võrrelda erinevate pankade teenuseid ja selgitada säästmise kui tuleviku suunatud tarbimise ja keskkonnanahoiu võimalust, arvutada laenuintressi laenuhinnast ning liitintressist ja selle mõju pikaajalisel hoiustamisel ja investeerimisel. Võimalusel kutsuda teemat selgitama finantsasutuse esindaja, investor.
- Teadliku ja keskkonda säästva tarbimise teemat selgitades pöörata tähelepanu nii tarbija vajadustele kui ka ettevõtja (müüja) tegevuse motiividele tarbija vajaduste rahuldamisega ning selgitada, kuidas kujuneb turuhind. Teadliku ja keskkonda säästva tarbija kujundamiseks suunata õpilasi arutlema toodete valmistamise protsessi, vajalike ressursside otstarbeka kasutamise ja pakendite vajalikkuse ning taaskasutuse üle.

Lõimingu võimalused

Eesti keel ja kirjandus: finantsalaste terminite selgitamine ja kasutamine klassiaruteludes, kirjandustegelaste finantsalase ja tarbijakäitumise analüüs ning hinnang.

Matemaatika: hinnakalkulatsioon, palgade arvutamine, intressi, intressimäära ja maksude protsentarvutus.

Ühiskonnaõpetus: valitsuste ja maksude roll ühiskonnas, tulude ümberjaotamine.

Inimeseõpetus: pangateenuste kasutamine, isiklik ja pere eelarve, soovid ja vajadused, ressursside säästval kasutusel põhineva ärimudeli koostamine.

Füüsika: elektrienergia maksumus ja turuhind, erinevad hinnapaketid eraisikutele ja suurfirmadele, säästev energiakasutus ja jätkusuutlik tootmine;
Geograafia: ressursside säästva kasutamise ja loodusvarade tähtsus majandusringluses, nende ammendumise probleem, majanduse spetsialiseerumise kasulikkus tarbijale ja ettevõtluks, kodumaise kauba eelised, teenuste liigid (transpordi, turismi, meedia jne) nende rahvusvahelises ja tähtsus tarbijale, omahinna ja müügihinna kujunemine arvestades ressursside kättesaadavust, loodusolusid, konkurentsi ja turu suurust.
Muusikaõpetus: õigused ja kohustused muusika tarbijana, CDplaadi ja kontserdi omahinna ja piletihinna kujunemine, autori õigused ja tulu loomingu eest.
Tehnoloogiaõpetus: materjalide säästlik kasutus, tootmiskulude mõju toote lõpphinnale.

Õppevara soovitus

1. Mina ja ettevõtlus. (2016). JA Eesti õppematerjal põhikooli III astmele ja õpetaja metoodiline juhend. Opiq digivaramu
2. Õpilafirma tegevusjuhend. JA Eesti, Opiq digivaramu
3. HITSA põhikooli ettevõtlusõpetuse õppevara, e-Koolikott
4. Digitaalsed õppematerjalid põhikoolile. Sotsiaalained. E-koolikott <https://ekoolikott.ee/search/result?taxon=111>
5. Valikkursus „Ettevõtlusõpetus“ ainekava ja õppevara. Innove, HITSA Moodle <https://moodle.hitsa.ee/>
6. Edu&Tegu ettevõtlusprogrammi metoodika ja materjalid. Programmi veebileht <https://xn--ettevtluspe-jfbe.ee/metoodika/>
7. Edu&Tegu ettevõtlusõppe videod. Programmi veebileht <https://ettevotlusope.edu.ee/ettevotlusope-videod/>
8. Karjääriõpetuse metoodilised juhendid HARNO õppekava veebis <http://oppekava.innove.ee/>
9. Karjääriinfo materjalid minukarjäär. <https://www.minukarjaar.ee/>
10. Karjäär. Haridusportaal.edu.ee <https://haridusportaal.edu.ee/>
11. Eluotsused. MTÜ Rahatarkus õppevideod <https://eluotsused.ee/>
12. Projekti “Praktilised ettevõtluskuud ettevõtjatega” õppematerjalid. Kaasaja keskus <https://kaasaja.ee/oppematerjalid/>
13. Tagasi Kooli ja Pangaliidu e-külastustunnid rahatarkuse teemadel (kokku 12):
https://www.youtube.com/watch?v=cVQ54nRZBDg&list=PLVMbfrQUEEkzUgDI_LnIFig-Ygkyl-NVM
14. Tagasi kooli ja Pangaliidu e-külastustundide tunnikavad õpetajale:
https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1ISP_Vsp8dzlSufLNmfYpsDPXCO_eJdUr?fbclid=IwAR307ZLm2qHeE2J8-Cy67P2BtVfulGTWJE5hft8mbmkhJvFx_g_SnQ6dn2Y

III moodul: draamaõpetus

Klass / tundide arv	Õpiväljundid	Teemad
	Eneseväljendusoskuse arendamine. Grupi lõiming ning üksikoskuste arendamine.	
7. klass 10-12 tundi	Õpilane <ul style="list-style-type: none"> oskab suunata oma tähelepanu olulisele; julgeb jagada oma mõtteid ja arvamusi; oskab analüüsida iseennast; mõistab keelise oskuse arendamise harjutusi ja oskab neid vajadusel kasutada; otsib ja pakub lahendusi probleemide lahendamiseks; suudab teha koostööd nii paaris kui erineva suurusega gruppides. 	<ul style="list-style-type: none"> Tähelepanu ja fookuse seadmine Oskused grupis töötamiseks Töö kujutluspildiga Individuaalsed oskused laval/klassiruumis esinemiseks Töö paarilisega Hääle kasutamise ja tekitamise põhimõtted

Kasutatakse kujundavat hindamist, antakse sõnalisi hinnanguid ja kokkuvõtvalt rakendatakse mitteeristavat hindamist AR/MA (arvestatud või mittearvestatud). Õpilane on hindamises aktiivne osaline, tema selgitustel, põhjendustel ning eneseanalüüsil on oluline roll.

IV moodul: arvutikäsitus

Klass / tundide arv	Õpiväljundid	Teemad
	Uurimismeetodid ja kirjalike tööde vormistamine arvutis	
7. klass 10-12 tundi	Õpilane <ul style="list-style-type: none"> teab uurimistöde meetodeid (katse, vaatlus, intervjuu, küsitlus); oskab püstitada ja sõnastada hüpoteesi.; teab andmetötluse põhilisi võtteid ja oskab saadud andmeid kirjalikult esitada; oskab luua sissejuhatust ja kokkuvõtet ja vormistada kirjalikku tööd. 	<ul style="list-style-type: none"> Meetoditega tutvumine ja praktiseerimine <ul style="list-style-type: none"> Katse meetod, katse läbiviimine, tulemuste vormistamine Vaatluse meetod, vaatluse läbiviimine, tulemuste vormistamine. Intervjuu meetod, küsimuste loomine, intervjuu läbiviimine, kirjaliku töö vormistamine Küsitluse meetod, küsimustiku loomine, küsitluse läbiviimine, tulemuste analüüs (andmetötlus) ja vormistamine

		<ul style="list-style-type: none"> • Hüpoteesi tähendus ja hüpoteesi püstitamine ning sõnastamine • Uurimistöö osad, kirjaliku töö vormistamise alused • ePortfoolio täiendamine ja tehtud tööde lisamine
--	--	--

V moodul: väitlus

Klass / tundide arv	Õpiväljundid	Teemad
	Väitluskursus õpetab õpilasi argumenteerima, enda seisukohti kaitsma ja nendest loobuma argumentide abil. Õpilased õpivad end suuliselt korrektset ja põhjendatult väljendama.	
8. klass 10-12 tundi	<p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> – kasutab vajaliku teabe hankimiseks eri allikaid, nii teatmeteoseid kui ka internetti; kasutab otstarbekalt erinevaid infoallikaid; – oskab eristada fakti ja arvamust; – teab peamisi mõjutusvahendeid; – rakendab kriitilist mõtlemist; – laiendab oma silmaringi ning rikastab mõtte- ja tundemaailma; – annab iseseisvaid hinnanguid ning sõnastab ja esitab oma mõtteid vastavat eale; – argumenteerib ja oskab kaitsta oma seisukohti vastavalt eale; – oskab kõnelemisel ja kirjutamisel valida sobivaid keelevahendeid vastavalt suhtluseesmärkidele. – julgeb sõna võtta ja enda seisukohti kaitsta. 	<ul style="list-style-type: none"> – Sissejuhatus kõnemaailma, tutvumine. – Mis on väitlus? Mis on kõne? – Mis on argument, kuidas argumenti koostada. – Väitluse ülesehitus. – Libastumised väitluses. – Väitluse struktuur. – Väitlus, analüüs. – Kaasuste ettevalmistamine, kaasused. – Kuidas käib asi kohtus? Kuidas olla kohtunik? – Kohtunike analüüs, tagasiside. – Lennu väitlus. – Tagasiside, arvestus.
	<p>Arutlev haridus. Eesti väitlusseltsi õpik https://media.voog.com/0000/0041/4838/files/arutlev_haridus_opik-1.pdf Näidisväitluse video: https://www.youtube.com/watch?v=INJOQ2dHZQI&t=50s Näidisväitlus lühiformaadis: https://www.youtube.com/watch?v=cM2MMVD6jfA Eesti väitlusseltsi kodulehekül: https://argument.ee/</p>	

Hindamine. Õpilane peab osalema kõigis planeeritud tegemistes:

1. Olema kursis teooriaga (mis on väitlus, mis on kohtunikutöö, väitluse ülesehituse tundmine ja väitlusstruktuuri omandamine ja ka rakendamine).
2. Õpilane osaleb vähemalt ühes väitluses ja ühel väitlusel kohtunikuna.

Kui need nõuded on täidetud, on õpilase kursus hinnatud hindega väga hea. Kui õpilane on puudunud või mingi osa täitmata, annab õpetaja lisaülesande, et kursus saaks lõpetatud.

VI moodul: tehnoloogiaalane pädevus, tehnoloogia ja innovatsioon

Klass / tundide arv	Õpiväljundid	Teemad
9. klass 10-12 tundi	Õpilane <ul style="list-style-type: none"> • oskab luua 3D kujundit arvutis etteantud rakenduses; • mõistab 3D-printeri tööetappe ja suudab välja printida eelnevalt kujundatud osad; • on võimeline alla laadima, installima ja seadistama vajaliku digitaalse töökeskkonna või rakenduse; • tunneb mõne programmeerimiskeele põhistruktuure (muutujad, tsüklid jne) ja kasutab neid lihtsate programmide kirjutamiseks; • rakendab loovust STEAM valdkonna ülesannete lahendamisel; • kasutab probleemilahendusoskust, analüüsioskust, kriitilist mõtlemist ja meeskonnatööd etteantud ülesande lahendamisel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kindlate omadustega 3D mudeli loomine. • 3D mudeli väljaprintimine, printeri tööpõhimõtete tundmaõppimine. • süntaks, andmetüübid, tsükel, tingimuslause, tarkvaraprojekt. • STEAM ülesanded: pabertorn (ehitusstruktuur), praami kandepind (raskusjõud ja jõudude pörkumine), mõtle kasti sisse (energia, kiirus), liikuv labor (vee PH määramine). • Start-up idee väljatöötamine, esitlemine.

LISAMATERJALID

1. Riikliku õppekava valikkursused. <https://oppekava.innove.ee/gumnaasiumiharidus/valikkursused/>
2. Europassi CV <https://europass.cedefop.europa.eu/et/documents/curriculum-vitae>
3. Ettevõtlusteatri õppevideod. http://ettevotlusteater.eu/?page_id=30
4. Ettevõtlusküla programmid <http://ettevotluskyla.ee/>
5. Truman, M., Roosaare, J. (2017) „Kuidas saada rahatargaks“.
6. Edukad ettevõtjad annavad nõu. Ettevõtjate intervjuud. <http://www.intervjuu.eu/1/>
7. Minuraha.ee. Sinu rahamaailma nõuandja. Finantsinspektsiooni tarbijaveeb <https://www.minuraha.ee/>
8. Tarbijakaitse ja tehnilise järelevalveameti veebiportaal <https://www.ttja.ee/et>
9. Pangaliidu rahatarkuse kuu viktoriini harjutustestid Kahoot! keskkonnas <https://www.pangaliit.ee/finantskirjaoskus/euroopa-rahatarckuse-viktoriin/emq-harjutustestid>
10. Palga ja maksude kalkulaator <https://www.kalkulaator.ee/et/palgakalkulaator>
11. Maksud ja maksusüsteem. Maksu- ja tolliamet <https://www.emta.ee/et/eraklient>
12. Uks e-riiki. Eesti riigi teenused kodanikule. Eesti.ee <https://www.eesti.ee/et/index.html>
13. Rahatarkuse video „Unistades õnnelikuks“. Pangaliidu Youtube kanalil: [Rahatarckuse video - Unistades Õnnelikuks](#)
14. Töötamise tulevikutrendid <https://oska.kutsekoda.ee/>
15. Töö ja oskused 2025. Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA, SA Kutsekoda. <http://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2016/04/Tulevikutrendid1.pdf>
16. Kestliku arengu õppevara MTÜ Mondolt <https://mondo.org.ee/tegevused/eestis/maailmaharidus/>
17. Inimõigused tööturul. Inimõiguste hariduse käsiraamat „Kompass“ <https://www.coe.int/et/web/compass/home>